

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra LÆRDOMS LYSTGAARD ELLER ADSKILLIGE DISCURSER FØRSTE PART

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor*, udg. af JØRGEN OLRIK , 1919-20, s. 121. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-falster01-shoot-idm140591134605680/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor

Skjul, saa at sige filosoferende med *Seneca*¹⁾:
Hyad gøres det behov at mæge noget som kan vare i Aar-
hundreder? Er det dig om at gøre, at Efterkommerne ej
tie om dig? Du er fød for at dø; et Endeligt i Tavshed
har mindst Pinagthed i Følge med sig.

XXVI

KORT BEGREB AF LACTANTII VILDFARELSER I THEOLOGIEN²⁾.

EN ung Mand af Dyd og gode Sæder³⁾ havde hørt sige, at jeg, som rimeligt er, skattede *Lactantium* højt og udlagde ham offentlig fra Lærestolen for mine Tilhørere. Han havde end ikke det mindste Anstrøg af Læsning i denne saare veltalende Skribent (han havde nemlig spildt den bedste Del af sin Tid med idelig at læse litteraire Journaler og Bøger fulde af Fabler), og da jeg en Dag sad i vort Skolebibliotheque, kom han ind til mig, og efter gensidige Hilsener bad jeg ham sidde ned. Omtrent en stiv Klokke-time var forløben med den ene Snak om lærde Mænd efter den anden, da han omsider paa een Gang slog ind paa at tale om min Undervisning, hvorved han tilstod, at min Anordning befaldt ham højlig, idet jeg nemlig har for Skik at forbinde kirkelige Skribenter med verdslige, Ciceronem og andre med *Lactantio*, og vexle med Læsningen af dem. Jeg for min Del tilstod at have lært denne Sædvane af den dygtige og højst ufejlbar-

lige *Christophoro Cellario*⁴⁾, idet jeg lettelig har iade: mig lede til at tage Anvisning af saa stor en Mand, ikke alene som Følge af den berømmelige Mands Anseelse, hvilken jeg altid sætter saare højt, men for de bekvemmelige Grundes Skyld, som han fremsætter i Fortalen til *Minacium Felicem*⁵⁾. Den unge Mand beklagede alvorligt, at han forud i sin Skoletid ej havde faaet nogen saadan Smag paa Kirkens gamle Tider, tilstod oprigtig sin Uvidenhed og bønfaaldt mig høfligt om ej at være fortrydelig over at fremsætte *Lactantii* Dyder for ham. For Venskabs Skyld gjorde jeg føjelig Manden til Vilje, tog Bogen i Haand og gjorde ham viis paa, at denne de Christnes Cicero giver os den klareste Besked om de gamle Hedningers Helligdomme og Overtro; at han paa det omhyggeligste overvejer og paa det kraftigste kuldkaster Philosophernes, især *Epicuri*, vigtigste Lærdomme; at han med kraftfuld Veltalenhed jævnlig forsvarer den christne Sandhed mod Jøder og andre Modstandere; at han sætter Forsynet og den guddommelige Visdom udenfor alt Tvivlsmaals Slumpetræf; at iøvrigt Traaden i *Lactantii* Tale i alle Maader er den sirligste og saa subtil som nogen. Men tillige advarede jeg den unge Mand om, at der hos *Lactantium* fandtes dels Anstød af *Arianismo*⁶⁾, dels andre theologiske Urigtigheder, for hvilke han omhyggelig maatte tage sig vare. »Saaledes nævner Forfatteren,« sagde jeg, »ikke et Ord om *Treenigheden*, hvilken han kunde have lært af *Theophilo*, hvis *Bog om Tiderne til Autolyicum* han selv beraaber sig paa i

første Bog om den falske Religion Cap. 23¹⁾. Denne Theophilus, Biskop af Antiochia, skriver saalunde til Autolyicum²⁾: *De tre Dage, som gik forud for Skabelsen af de tvende Himmelys, forestille Treenighedens Mysterium: Gud, Ordet, Visdommen. Læg dertil, at Lactantius udtrykkeligt ikkun nævner tvende Personer, Gud Fader og Gud Søn, i 4. Bog, Capitel 29: Maaske vil nogen spørge, hvortunde vi, da vi sige os at dyrke een Gud, dog kunne paastaa at der er to: Gud Fader og Gud Søn. — Om Christo og hans Evighed og Guddommelighed dømmer han anderledes end den rette Lære udsiger, i 4. Bog, Capitel 14: Gud har udsendt sin Søn, Englenes Øverste, til Menneskene, paa det han skulde omvende dem; men han har givet Gud sit Ord. Han lærte nemlig, at der er een Gud, og at man bør dyrke ham alene, og han kaldte aldrig (mærk vel) sig selv Gud, fordi han ej vilde have holdt sit Ord, hvis han, der var udsendt for at afskaffe Guderne og bekræfte den eneste Gud, indførte en anden foruden den eneste. Dette var ej at udraabe den eneste Guds Lov og ej at tage Vare paa hans Sag, som havde udsendt ham, men paa sin egen, og at skille sig fra ham, som han var kommen for at herliggøre. Derfor, fordi han viste sig saa tro, fordi han slet intet tillagde sig selv, for at gøre hans Bud Fyldest som udsendte ham, har han boade faaet evig præstelig Værdighed og den højeste Konges Hæder og Dommermyndighed og Navn af Gud. Hertil kommer ogsaa andre Steder hos ham, 2. Bog, Cap. 8: Inden Gud begyndte paa denne Verdens Bygning, frembragte han Aanden i sin egen Lignelse, hvilken var begavet med Gud Fadere Kraft. — Dernæst skabte han en anden*

(Djævelen), i hvilken det guddommelige Udsprings Natur ej blev bestandig. Ligesaa 4. Bog, Cap. 8: *Hvis nogen undrer sig over at Gud har kunnet fødes af Gud ved Fremførelse af Ord og Aand, da vil han, naar han lærer Propheternes hellige Ord at kende, visselig holde op med at undre sig. — Hvad han har ment om den Helligaand, angiver han ej utydeligt i 4. Bog, Cap. 29, hvor han aldeles udelukker denne tredje Person, uden at han — saa vidt jeg da veed — nogensteds ellers omtaler den, hvorfor han dødles af Hieronymo³⁾ i hans 65. Epistel til Pammachium og Oceanum samt i hans Anmærkninger til Galaterbrevet IV, 5. I Stykket om Skabelsen fastslaar han Christum som hvad man kalder den medvirkende eller befordrende Aarsag, i 2. Bog, Capitel 8: *Da Gud havde begyndt paa Verdens Skabelse, satte han denne sin første og ypperste Søn over hele Værket og brugte ham tillige baade som Raadgiver og Værkmester ved at udtænke, udruste og fuldkomme alt, saasom han er fuldkommen baade i Forsyn, Raad og Myndighed. — Angaaende Englene, som have en Art tvivlagtig Natur, er det fabelagtigt hvad han i 2. Bog, Cap. 14 fremfører om dem, og flyderaf et misforstaaet Sted i 1. Mosebog 6, 2 og 4⁴⁾. — Om Loven lærer han i 4. Bog, Cap. 17: *at en ny Lov er givet ved Christum Jesum, som skal træde i den gamles Sted, der var givet ved Moses, og lidt i Forvejen: at Herren nemlig veed selve Lovgiveren (Moses) havde forkyndt, at han vilde sende sin Søn, det er: den levende og nærværende Lov, og ophæve hin gamle af Moses givne, for paany ved ham, som var evig, at forordne en evig Lov. — Om det evige Liv, hvilket vor Skribent***

i 2. Bog, Cap. 12 sætter i de første Forældres *Paradis*, som Dydernes fortjente Løn, udtaler han sig saalunde i 7. Bog, Cap. 5: *Tvende Liv ere tillagte Mennesket; det ene timeligt, hvilket tildeles Legemet, det andet evigt, hvilket er underlagt Sjælen. Det første have vi modtaget uafvidende, det andet vidende; det gives nemlig til Dyden, ej til Naturen, fordi Gud har villet, at vi skulle forhverve os Liv i Live. Derfor har han givet os dette vort nærværende Liv, for at vi enten ved Udyder skulde gaa Glip af eller ved Dyder fortjene hint sande og evige. — I hint aandelige (Liv), som vi forhverve os selv ved egen Kraft, — — Om Opstandelsen og den yderste Dag dømmer han saalunde i 7. Bog, Cap. 20, overensstemmende med visse højt navnkundige af Jødernes Læremestre, hvilke have tyktes sig at finde Hjemmel derfor i 1. Psalme¹⁾: *Dog ville de ikke alle da vorde dømt af Gud, men ikkun de, som have levet i Tro paa Gud. Thi de som ej have bekendt Gud, ere alt domfældte og forådmte, saasom en Frikendelses Dom ej kan fældes over dem, idet de hellige Skrifter beviåne, at de Ugadelige ej skulle opstaa til Dommen. Altsaa skulle de dømmes, som have kendt Gud, og deres Gerninger, det er, deres onde Værker skulle føres tilhobe med deres gode og vejes, for at de, saafremt de gode og retskafne Gerninger have været flest og vejjet tungest, kunne overgives til saligt Liv, men, saafremt de onde derimod faa Overtaget, kunne idømmes Straf. — Om Verdens Ende dømmer han i 7. Bog, Cap. 14 ligesom Jøderne, at den finder Sted naar Verdens sextusende Aar er udrundet, og at de menneskelige Tings Tilstand da omdannes og forbedres. Ligesaa i Cap. 17: *Naar Tider-***

6**

nes Ende er nær, vil en stor Prophet (jeg tænker Elias) vorde sendt af Gud, som skal omvende Menneskene til at bekende Gud og faa Magt til at gøre Undere. Herhen høre vor Forfatters Drømme sammesteds, samt ogsaa i Cap. 8 af Kort Udtog af de guddommelige Lærdomme, om Antichristo som skal komme af Syrien, om Christi Tusendaars Rige her paa Jorden, om Verdens Fornyelse, etc. etc. Ikke at tale om de Steder i den hellige Skrift, som ere forstaaede anderledes end tilbørligt af Lactantio i 4. Bog, Cap. 7, 8, 12, 13, 18, 19 og andensteds, hvilke af lærde Fortolkere forlængst ere antegnede. — Men lader os fortolke disse enkelte Ting læmpelig og bære over med en nyomvendt Mand, oplært i Hedningenes Vildfarelser, og levende paa de Tider, da Kirkens rette Lære angrebes af *Novatianere, Valentinianere, Marcioniter, Anthroplanere* eller *Anthropomorphiter* og andre, hvilke Forfatteren klager over i 4. Bog, Cap. 30^{k)}. At Lactantius visselig har været Christo højlig hengiven, derom vidner — for ej at tale om utallige andre Beviser — denne Bekendelse af ham, i 4. Bog, Cap. 29, Slutningen: *Han er Døren til det ypperste Tempel, han er Vejen til Lyset, han er Forgønger til Saligheden, han er Indgangen til Livet.* Ikke sandt? hvor guddommelige Tanker han har næret om Frelseren, fremgaar efter min Mening noksom af den guddommelige Hæder, som han i den anførte Bog, Cap. 27, tillægger endog det ydre Tegn af Christi Kors: *Nu er det nok at forklare dette Tegns Magt, hvormeg det formaar. Hvor stor en Skæk dette Tegn er for Djævlene, vil den vide,*

som har set, hvorlunde de, naar de besværges ved Christum, flygte fra de Legemer, de have besat. Thi ligesom han selv, da han levede blandt Mennesker, med sit Ord uddrev alle Djævle, saaledes udelukke nu hans Efterfølgere baaede ved deres Mesters Navn og ved hans Lidelses Tegn de samme urene Aander fra Menneskene. Den Sag er ej vanskelig at bevise; thi naar de ofre til deres Guder, og nogen staar hos, hvis Pande er tegnet med dette Tegn, lykkes Offeret ingenlunde:

Da kan Spaamanden ej paa Spørgsmaal give Svar.

Og dette har ofte for de onde Regenter været en Hovedgrund til at forfølge Retfærdigheden¹⁾. Thi naar nogle af vore, som vare Tjenere, stode hos deres ofrende Herrer, bærende Tegnet paa deres Pande, dreve de disses Guder paa Flugt, paa det at de ej kunde afskilære Fremtiden i Offerdyrenes Indvolde. Naar Spaamændene forstode dette efter Tilskyndelse af de samme Djævle, for hvilke de skære Kødet sønder, klagede de over, at vanhellige Mennesker vare tilstede ved Gudstjenesten, og dreve deres Fyrster til Raseri, saa at de bestormede Guds Hus. Desuagtet kunne de blinde Mennesker ej af dette forstaa, hverken at denne er den sande Religion, i hvilken der ligger saa stor Kraft til at sejre, eller at hin er falsk, som ej kan holde Stand eller binde an med den. Men de sige, at dette gøre Gud-erne ikke af Frygt, men af Had. — — —